

ಬಾಪೂ ಅವರು ತಕ್ಷಣ ಲಕೋಟೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿದರು. ಕೆಲವೇ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹರಿಲಾಲ ಬರೆದಿದ್ದ

ಪರಮ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಪುತ್ರ ಹರಿಲಾಲನ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು.

'ನಿಮ್ಮಿಂದ ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ನನಗೆ ಅಪಾರ ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ನನಗೆ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಮ್ಮೊಂದಿದ್ದು ನನ್ನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಡಲಾರ ಎಂದು ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ, ಆಫಿಕಾ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನೀವೇ ನನಗೆ ಸದಾ ನನ್ನ ಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದೀರಿ. ಇಂದು ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಈ ಉಪದೇಶದಂತೆಯೇ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನಿಂದ ಏನಾದರೂ ತಪ್ಪಾಗಿದ್ದರೆ ಮೂರ್ಖ ಬಾಲಕನೆಂದು ತಿಳಿದು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ. ನಿಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದ ಸದಾ ನನ್ನ ಮೇಲಿರಲಿ. ಬಾಲಕ ಹರಿಲಾಲನ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹುಚ್ಚುತನ.'

ಪತ್ರವನ್ನೊದಿ ಬಾಪೂ ಅವರು ಅವಾಕ್ಕಾದರು. ಅವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ವಿಷಾದ ಮತ್ತು ಚಿಂತೆಯ ಮೋಡಗಳು ಕವಿದವು. ಅವರ ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸೂಸುತ್ತಿದ್ದ ಮುಗುಳ್ಳೆಗೆ ಮರೆಯಾಯಿತು.

'ಏನಾಯ್ತು ಬಾಪೂ? ಪತ್ರ ಯಾರದು? ಆಗಬಾರದ್ದು ಆಗಿದೆಯೇ?' ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಪರಾಗರು ಕಳವಳದಿಂದ ಕೇಳಿದರು. 'ಪರಾಗ್‌ಜಿ! ಹರಿಲಾಲ ವಿಚಿತ್ರ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟ, ಅದ್ಭುತ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟ.' ಬಾಪೂ ಅವರು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಾ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೇಳಿದರು.

'ಏನು...ಏನು...ಹರಿಲಾಲ ಅಂಥದ್ದೇನು ಮಾಡಿದ?' ಎದುರಿಗೆ ಕೂತಿದ್ದ ಸುರೇಂದ್ರ ಮೇಠರು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಒಂದಿಬ್ಬರು ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂತರು.

'ಅಂಥದ್ದೇ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಹರಿ,' ಬಾಪೂ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಬೆವರನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೇಳಿದರು, 'ಹರಿಲಾಲ ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ...'

'ಬಾಪೂ, ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀರ?' ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಬ್ಧ ಕವಿಯಿತು, 'ಹರಿಲಾಲ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದನೇ? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ? ಯಾಕಾಗಿ ಹೋದ?'

'ಕಾರಣ ನನಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಇದು ಮೂರ್ಖತನದ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದಿದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿದೆ.'

'ಕಾದಂಬರಿ ಓದಿದ್ದು?' ಪರಾಗರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು, 'ಹರಿಲಾಲ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದಕ್ಕೂ, ಕಾದಂಬರಿಗೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧ?' 'ಸಂಬಂಧವಿದೆ' ಬಾಪೂ ಶಾಂತಚಿತ್ತದಿಂದ ಹೇಳಿದರು, 'ಗೋವರ್ಧನರಾಮ್ ತ್ರಿಪಾಠಿಯವರ 'ಸರಸ್ವತಿ ಚಂದ್ರ' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗ ಹೀಗೆಯೇ ಪತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬರೆದು ಅಪ್ಪನ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು ನಿನಗೆ ನೆನಪಿದೆ? ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹರಿಲಾಲನ ಮೇಲೆ ಆ

ಕಾದಂಬರಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದೆ.'

ಎಲ್ಲರೂ ಮೌನ ವಹಿಸಿದರು. ಯಾರಿಗೂ, ಏನೂ ಹೇಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹರಿಲಾಲ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಯಾರಿಂದಲೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರ ದೃಷ್ಟಿ ಬಾಪೂ ಅವರ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ನೆಟ್ಟಿತ್ತು.

'ಪರಾಗ್‌ಜಿ,' ಬಾಪೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ತಮ್ಮ ಮೌನವನ್ನು ಮುರಿದರು, 'ನೀವು ಮತ್ತು ಸುರೇಂದ್ರ ಇಬ್ಬರು ಜೋಹಾನ್ಸ್‌ಬರ್ಗ್‌ನ ಭಾರತೀಯ ಸಮುದಾಯದವರ ಮನೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ. ಹರಿಲಾಲ ಇನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲೋ ಇರಬೇಕು. ಅವನು ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಯಾವ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.' ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಬಾಪೂ ಅವರು ವಿಷಾದದಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರು.

ಎಲ್ಲರ ಮುಖ ಸಹ ಕಳೆಗುಂದಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಪರಸ್ಪರ ನೋಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ತುಟಿಗಳನ್ನು ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ಬಾಪೂ ಅವರು ಪರಾಗರು ಮತ್ತು ಸುರೇಂದ್ರರಿಗೆ ಆದೇಶಿಸಿದ್ದರು, ಆದರೆ ಈಗ ಈ ಕೆಲಸ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸೇರಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬಹುತೇಕ ಜನ ಎದ್ದು ನಿಂತರು.

'ನೋಡಿ, ಈ ಸುದ್ದಿ ಈಗಲೇ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಫಾರ್ಮ್ ಅಥವಾ ಫೀನಿಕ್ಸ್, ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಬೇಡ, ಇದನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ. ಈಗ ನೀವು ಅವನನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಮಾತ್ರ ಹೋಗಿ.'

ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜೋಹಾನ್ಸ್‌ಬರ್ಗ್‌ನ ಭಾರತೀಯರ ಬಹುತೇಕ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಲಾಲನ ಈ ಗೃಹತ್ಯಾಗದ ಸುದ್ದಿ ತಲುಪಿತ್ತು. ಬಾಪೂ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಭಾರತೀಯರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಾಪೂ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಓಡಿ ಬಂದರು. ಹರಿಲಾಲ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯ ಇವರಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಎಲ್ಲರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ವ್ಯಗ್ರತೆ ಮತ್ತು ದುಃಖದ ಭಾವನೆಯಿತ್ತು. ಹರಿಲಾಲನ ಈ ಗೃಹತ್ಯಾಗದ ಸಂಭಾವ್ಯ ಕಾರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಬಾಪೂ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಮಾತ್ರ ಯಾರಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

'ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಇಂಥ ಮೂರ್ಖತನದ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವಂಥದ್ದು ಏನಾಗಿತ್ತು?' ದಾವೂದ್ ಸೇಠ್‌ರು ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

'ದಾವೂದ್ ಸೇಠ್' ಬಾಪೂ ಅವರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಹೇಳಿದರು, 'ಹರಿಲಾಲನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ಒಂದೇ ಒಂದು ಅಪರಾಧ ಮನೆ ಮಾಡಿ ಕೂತಿತ್ತು; ಅವನಿಗೆ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ಆಗುವ ಆಸೆಯಿತ್ತು, ಆದರೆ...'

'ಆದರೇನು ಮಿಸ್ಟರ್ ಗಾಂಧಿ?' I ಸೇಠರು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತಡೆದು ಕೇಳಿದರು, 'ನೀವೇಕೆ ಅವನ ಆಸೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಲ್ಲ? ಹರಿಲಾಲ

ಚಿನ್ನದಂಥ ಯುವಕ. ಅವನು ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ಓದಿ ಬಂದು ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ದೇಶದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ... 'ದಾವೂದ್ ಸೇಠ್, ಹರಿಲಾಲನ ತಂದೆ ಬಡವರು. ಅವರಿಂದ ವಿದೇಶದ ಖರ್ಚನ್ನು ಭರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ನಾನೇನು ದೇಶದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆನೋ, ಅದರ ಲಾಭವನ್ನು ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಕೊಡಿಸಲು ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ.'

'ಮಿಸ್ಟರ್ ಗಾಂಧಿ, ಇದೇನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀರಿ?' ದಾವೂದ್ ಸೇಠರೊಂದಿಗೆ ಇನ್ನು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಜನ ದೃನಿಗೊಡಿಸಿದರು, 'ಸ್ಕಾಲರ್‌ಶಿಪ್‌ಗೆ ನಮ್ಮ ಬಳಿ ಬಂಡವಾಳದ ಕೊರತೆಯಿದೆಯೇ? ಹರಿಲಾಲನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಖರ್ಚು ನಮ್ಮ ಹಣಕ್ಕೆ ಭಾರವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.'

ಬಾಪೂ ಯಾವುದೇ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ನೆಲವನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಇದು ಚರ್ಚೆಯ ಸಮಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹರಿಲಾಲನ ಪತ್ನಿಗಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದ ಪರಾಗರು ಮತ್ತು ಸುರೇಂದ್ರರು ನಡುರಾತ್ರೆಗೆ ಬರಿಗೈಯಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಬಂದರು.

ಜೋಹಾನ್ಸ್‌ಬರ್ಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಹರಿಲಾಲನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಾಪೂ ಅವರನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದು ಕೂತಿದ್ದ ಗುಂಪು ಇನ್ನೂ ಕಡಿಯೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

'ಪರಾಗ್‌ಜಿ' ಬಾಪೂ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೇಳಿದರು, 'ಬೆಳಗಾಗಲು ಹೆಚ್ಚು ಸಮಯವಿಲ್ಲ. ನೀವು, ಸುರೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಮೂರ್ನಾಲ್ಕು ಜನ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಹೊರಡಿ. ನಾವು ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಫಾರ್ಮ್‌ಗೆ ಹೊರಡೋಣ. ಬೆಳಗಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ...ದಾವೂದ್ ಸೇಠ್‌ಜಿ, ನಾವು ಹೋದ ನಂತರ ಏನಾದರೂ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದರೆ ದೂತನೊಬ್ಬನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ.'

ಬಾಪೂ ಅವರ ಈ ನಿರ್ಧಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಮಾತನಾಡಲು ಯಾರ ಬಳಿಯೂ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳ್ಳಂಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಚದುರಿದಾಗ ಬಾಪೂ ಮತ್ತು ಅವರೊಂದಿದ್ದ ನಾಲ್ವೈದು ಜನ ಜೋಹಾನ್ಸ್‌ಬರ್ಗ್‌ನಿಂದ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಫಾರ್ಮ್‌ಗೆ ಹೋಗುವ ಅಂಕುಡೊಂಕು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜೋಹಾನ್ಸ್‌ಬರ್ಗ್‌ನಿಂದ ಡರಬನ್‌ವರೆಗೆ ಹರಿಲಾಲ ಎಲ್ಲೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಅಥವಾ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಸಕುಶಲವಾಗಿ ಹೋದ. ನಿಜವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಡರಬನ್ ತಲುಪಿದ ನಂತರ ಎದುರಾಯಿತು. ಡರಬನ್‌ನಿಂದ ಮುಂಬೈಗೆ ಹೋಗಲು ಹಡಗಿನ ಟಿಕೆಟ್ ಖರೀದಿಸುವಷ್ಟು ಹಣ ಹರಿಲಾಲನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಡರಬನ್‌ನಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ಮನೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನು ಭಾರತೀಯನೊಬ್ಬನ ಬಳಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುವ ಪೂರ್ಣ ಭಯವಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಾಪೂ ಅವರ